

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМООЦІНКИ ТА ЇЇ ВЛИВ НА УСПІШНІСТЬ ШКОЛЯРІВ

В. О. Мамай

Херсонський державний університет, flipix33@gmail.com

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор В. І. Шебанова

Вступ. У сучасному світі все частіше можна зустріти людей які через свою самооцінку не можуть реалізувати свої потенціали на максимум, та через це почувають себе не успішною людиною. Школа це один з перших шагів навчання, отримання знань, соціалізація, самореалізація та ін. Через це проходять школярі, та на це впливає самооцінка. Кожна невдача або успіх у діяльності несе свій вклад в загальне значення успішності, а під впливом рівню самооцінки буде відповідати вага цього вкладу негативного або позитивного. Успіхи та невдачі мають більший вплив на самооцінку школяра ніж на самооцінку дорослого тому, що самооцінка у школяра є не сформованою.

Самооцінка формується в період шкільного віку, та коли учень закінчує навчання у школі, ярлик «школяр» зникає, але самооцінка залишається та вплив цієї самооцінки сприяє на успішність будь якої діяльності у повсякденному житті.

Самооцінка та успішність має великий вплив на життя особистості, навчання, праця, міжособистісні стосунки, психологічна готовність до праці, криз, невдач та ін. На це впливає самооцінка та успішність. Адекватна самооцінка сприяє на планування реальних цілей, що можуть бути реалізованими, що призводить для покращення психологічного стану, настрою, підвищення мотивування для самореалізації та самовдосконалення, підвищення ефективності в хобі, праці та кар'єрному рості. Що буде впливати на ефективність праці в державі.

Мета та завдання дослідження. Метою даної роботи є визначення взаємозв'язку між самооцінкою та успішністю учнів.

Виклад основного матеріалу. В процесі своєї життєдіяльності кожна людина постійно отримує оцінку своїм вчинкам і діям з боку оточуючих людей, близьких та в суспільстві в цілому. Люди котрі отримують оцінку від інших формують свою самооцінку протягом всього життя, ця самооцінка впливає на життя людини, на її функціонування, самопочуття, самодисципліну та самоконтроль. Люди можуть впливати на інших людей навіть не розуміючи цього. Самооцінка є важливою частиною Я-концепції особистості, самооцінка і Я-концепція є ядром особистості та ґрунтується на знаннях, які були отриманні про людину під впливом самооцінки [2].

Самооцінка – це оцінка людиною самого себе, своїх можливостей, якостей і позиції серед інших людей, будучи ядром особистості, відіграє роль найважливішого регулятора поведінки та дій людини. Саме від самооцінки залежить як буде людина жити та чи буде жити в гармонії з навколишнім світом і наскільки вдало він збудує міжособистісні стосунки.

Самооцінку визначають як найважливіший компонент Я-концепції особистості, як значимість і цінність, якої людина наділяє як окрему частину своєї особистості так і в цілому самому себе. Самооцінка людини розуміється як суб'єктивна оцінка свої можливостей (фізичних, інтелектуальних, комунікативні, емоційно-вольові, стриманість та інші) етики, ставлення до самого себе та інших, також встановлення та бачення свого місця в соціумі.

У психології перші серйозні спроби вивчити природу самооцінки та її особливості формування зробив американський психолог і філософ У. Джеймс, який присвятив багато своїх робіт розробці проблематики «Я» [2].

У. Джеймс вважав, що самооцінка особистості людини може бути наступного походження:

- Самовдоволення, що виявляє себе в гордості;
- Невдоволення, що виявляється соромі, невпевненості у собі та своїх можливостях.

Формування самооцінки, її природи, функції та зв'язки іншими психологічними проявами життя людини цікавили також багатьох вітчизняних

психологів. Наприклад, С. Л. Рубінштейн в самооцінці бачив нерозривну пов'язаність з самосвідомістю людини в першу чергу ядро особистості, яке базується на оцінці людьми індивіда і на оцінці самим індивідом оточуючих [4, с. 43].

Самооцінка формується та має значення у житті людини, адекватна самооцінка дає змогу ставити реальні цілі, що будуть приводити до мотивування здійснення цілей та отримування успіху, а неадекватна самооцінка впливає на людину, особистість з низькою самооцінкою надмірно самокритична, принижує свої здібності та навички.

Загальноприйнятий розподіл таких рівнів самооцінки:

- Низька самооцінка – з нею зштовхуються велика кількість людей, так як це актуальна проблема і більшість намагається від неї позбавитися існує велика кількість методик, вправ та ігор, які допомагають підвищити самооцінку. Люди з такою самооцінкою вважають себе гіршими, слабкішими за інших, бачать в собі лише погані якості та помилки, майже не звертають увагу на сильні якості.

- Нормальна (середня) самооцінка – всіма бажана самооцінка, яка ні завищена та ні занижена, люди має адекватну оцінку своїх можливостей та цілей, без залежності від низьких оцінок та оцінок від зовнішніх. Здатні помічати в собі як сильні якості так і помилки та слабості.

- Висока самооцінка – люди з високою самооцінкою утримують фокус на своїх сильних якостях, мають високу оцінку своїх здібностей, та не замічають своїх слабостей або помилок, вважають себе кращими за інших.

Вплив самооцінки на всі види діяльності та на успіх в них. Успіх не має одного універсального визначення, у кожної людини своє значення цього слова, своя цінність та важливість. Неодноразово ми чули, що хтось каже: «Успішний чоловік той, хто має багато грошей» або «Успішний той у кого є щасливі та здорові діти та жінка» та не знаєш, що з цього є успіхом.

Успіх – це здійснення цілей які ми поставили перед собою і які важливі для нас, але й шлях який ми проходимо для здійснення цілей теж є успіхом, кожен успішний крок.

Успіх розглядається як одна з основних потреб суб'єкта, яка є стимулом до окремих дій. Мотивація поведінки, мета; оцінити ефективність життя та праці. Характеристика поняття «успіх» багатогранна. Вона включає зовнішні фактори – соціально-економічні аспекти успіху; стереотипи успішних людей, внутрішні ресурси та зовнішні умови успіху; Результат діяльності; соціалізація особистості, джерело задоволення життєвим процесом, винятковість професійної діяльності, психічне здоров'я тощо. Під успіхом розуміється діяльність (ресурс) або результат (соціальний статус, матеріальна безпека) досягнення; емоційний стан суб'єкта; значення, система особистих цінностей, суб'єктивна оцінка результату діяльності [1].

Відповідно до мети дослідження нами було проведено психодіагностичне обстеження по визначенню рівня самооцінки та успішності в учнів. Для досягнення поставлених цілей психодіагностичного дослідження було визначено завдання:

- Дослідити рівень самооцінки у школярів;
- Дослідити рівень успішності у школярів;
- Провести порівняльний аналіз рівню самооцінки з рівнем успішності школярів.

Дослідницька група складалась з 30 учнів 9-го класу Херсонської ЗОШ №4 І-ІІІ ступенів.

Для дослідження самооцінки та успішності підлітків, нами були використані наступні методики: «Тест на визначення самооцінки у підлітків за методикою Р. В. Овчарової» [5]. А також було проведено анкетування «успішність», яка включає в себе 10 простих запитань.

Була взята інформація оцінок учнів, оцінки були середньо статистичні по всім предметам.

Під час дослідження самооцінки учнів були отримані наступні результати: 70% (21) мають адекватний рівень самооцінки та 30% (9) мають неадекватний рівень самооцінки.

З цих 30% (9) респондентів які мають неадекватний рівень самооцінки 10% (3) з високим рівень самооцінки, та 20% (6) з низьким.

Під час отримання оцінок учнів було виявлено, що 60% (18) мають середні оцінки, 30% (9) високі оцінки, та 10% (3) нижче середніх.

Під час проведення анкетування учнів були отримані такі результати: 80% (24) учнів вважають, що вони є успішними в навчанні або в інших видах діяльності, а 20% (6) вважають, що вони є не успішними.

Аналіз отриманих даних

Серед 21 учня які мають адекватний рівень самооцінки, 9 учнів мають високий рівень оцінок та 12 мають середній.

Серед 9 учнів які мають неадекватний рівень самооцінки, 6 учнів мають середній рівень оцінок та 3 учня мають рівень оцінок нижче середнього.

Серед 24 учнів які вважають, що вони є успішними, 9 мають високий рівень оцінок та 15 які мають середній рівень оцінок.

Серед 6 учнів які вважають, що вони не є успішними, 3 мають середній рівень оцінок та 3 які мають рівень оцінок нижче середнього.

Проаналізувавши, що у 21 (100%) учня адекватний рівень самооцінки серед яких 9 чоловік (40%) мають високий рівень оцінок та 12 (60%) середній рівень оцінок, також всі 21 (100%) учень вважають себе успішними. Тоді коли у 9 (100%) учнів у яких неадекватний рівень самооцінки серед них 6 (65%) учнів мають середні рівень оцінок та 3 (35%) мають рівень оцінок нижче середнього, та серед них 6 (65%) вважають себе неуспішними та 3 які вважають себе успішними.

Відповідно з вибірки 30 (100%) школярів, 21 (70%) учень має адекватну самооцінку, вчиться на середньому або на високому рівні та вважають себе успішними. Це свідчить, що самооцінка впливає на успішність школярів.

9 (30%) учнів які мають неадекватну самооцінку, з цих 9 учнів 6 учнів вважають себе не успішними та мають середні оцінки та оцінки нижче середніх.

Висновки. Показано, що адекватна самооцінка впливає на успіхи у навчанні та інших видах діяльності. Доведено, що адекватна оцінка має вплив на позитивну успішність учнів, а неадекватна самооцінка має вплив на негативну успішність, тобто неуспішність як у навчанні так і в інших видах діяльності.

Література:

1. Боцвінок С. М. Соціально-психологічна практика та її зміст як важливий чинник у формуванні успішної особистості. Проблеми сучасної психології. 2016. Вип. 32. С. 36-47. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2016_32_6.
2. Джеймс У. Психология. М.: Педагогика, 1991. 288 с.
3. Остапенко І.В. Стратегії та технології активізації самоідентифікування молоді: методичний посібник. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2019. 92 с.
4. Рубинштейн, С. Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург: Питер, 2015. 705 с.
5. Тест на самооценку подростков Овчаровой Р. В. Womanadvice. URL: <https://womanadvice.ru/test-na-samoocenku-dlya-podrostkov>